

UNES PARAULES PER A LLUÍS ALPERA

*Jaume Pérez Montaner**

No us va sorprendre la precaució del gest humà
a l'estela àtica? No eren l'amor i el comiat
posats tan lleugerament a les espatlles com si fossin
d'una matèria diversa de la nostra? Recordeu com les mans
recolzen ingràvides, tot i que els torsos es redrecen forçuts?

REINER MARIA RILKE

UAN EL MATEIX LLUÍS I ELS MEMBRES DE LA junta de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana del País Valencià em van convidar tan amablement a participar en aquest acte i a parlar sobre l'obra i la figura del nostre homenatjat, no m'ho vaig pensar dues vegades. I menys encara quan tot seguit em van confirmar que anàvem a ser Marc Granell i jo els encarregats de la seua presentació. En bona mesura perquè considere que, a pesar de les moltes i lògiques diferències, hi ha un fil més que aparent que pot relacionar i relaciona de fet una bona part de la poesia del mateix Marc Granell i també de la meua -perdoneu ara aquesta intromissió-, i la d'alguns pocs poetes valencians amb una part molt significativa de la de Lluís Alpera. És així com ho veig, però no és ara el moment de parlar d'aquests disquisicions sobre possibles analogies i relacions literàries, sinó de centrar-nos en l'obra i la figura del nostre homenatjat.

Lluís Alpera ha estat considerat com el màxim representant de la poesia realista dels seixanta al País Valencià, la poesia del realisme històric, com fou anomenada en aquella època. Com a escriptor "realista" fou anatemitzat en les dècades posteriors i pràcticament desterrat del nostre imaginari olimp per alguns dels crítics i poetes de la petita, i de vegades mesquina, república de les lletres. Però, aquella consideració, que sense dubte tenia una base real, amagava,

* Discurs llegit per l'autor en el sopar de lliurament dels XIX Premis de la Crítica dels Escriptors Valencians (Hotel Astòria Palace, València, 29 de Maig de 2009).

com totes les simplificacions, la realitat d'una època ben conflictiva i interessant, precisament per tots aquells moviments que no podien arribar a la llum pública, així com una actitud i una poètica personal bastant més complexes. No vull entrar ara a jutjar els mèrits literaris o l'autenticitat d'aquella poesia, però crec que paga la pena de recordar que el compromís cívic i social era en aquells anys, quasi amb la més completa seguretat, un imperatiu moral per a qualsevol escriptor i intel·lectual conscient. Em plau afegir tot seguit, pel que fa a la validesa d'aquella literatura –com ho vaig fer ja fa temps en un article sobre la poesia del nostre autor-, les paraules de Blas de Otero, un altre poeta també infamat durant molts anys, adduïdes exemplarment per Josep Maria Llompart en el pròleg a un dels poemaris de Lluís Alpera:

en demanar-li si trobava vàlids poèticament els temes que anomenaven socials, o civils, o senzillament realistes, va contestar que els atorgava, ni més ni menys, la mateixa validesa que als grans temes tradicionals de la poesia -l'amor, la mort...-, a condició que el poeta els sentís com a propis amb la mateixa intensitat, amb la mateixa profunditat i amb la mateixa urgència amb què els més il·lustres poetes de la història s'havien sentit atrets cap a aquells altres temes consagrats per la tradició.

Una altra cosa ben diferent serien les teoritzacions no basades en la realitat més immediata, els escrits programàtics i els manifestes, amb les corresponents marginacions i oblits, redactats ben sovint des de l'abstracció més olímpica, des del dogmatisme o des del seguidisme acrític i servil, sense tenir en compte, tal com ho recordava encara Llompart, que "la poesia rebutja tota llei dogmàtica, tota prescripció acadèmica". És aquest un tema que ja seria hora de començar a tractar a fons, amb la finalitat de desvetllar o posar en relleu d'on van eixir en definitiva aquelles postures mandarinesques i de sagristia d'esquerra. Si més no, perquè -contràriament al que opinen alguns crítics, i molts polítics- la "classe literària", com totes les classes, oblida quan vol amb una facilitat increïble i passa només factura al dèbil, al que no posseeix el poder, per molt irrisori que aquest siga. I a tots nosaltres, en tant que escriptors i poetes, ens plau reivindicar la veritat, cosa que sempre sol ser difícil i ben sovint amarga, ens plau reivindicar l'impossible. O, pel contrari, no seríem poetes.

Però, tornem a la poesia de Lluís Alpera, i ens preguntem: l'havien realment llegida? La veritat és que no seria senzill d'assegurar-ho,

però podem imaginar que probablement no l'havien pogut llegir en profunditat, per una molt simple raó: els seus llibres no eren fàcils de trobar, en part perquè havien estat publicats en edicions de curtíssima tirada. L'havien llegit, amb més probabilitats, en algunes antologies i coneixien o havien sentit parlar del seu interessant però esquemàtic pròleg-manifest a la revista *Identity Magazine* a favor d'una poesia realista i socialment compromesa.

I, encara, una pregunta més: era realista -realisme social o històric, volem dir- la poesia que havia publicat Alpera? Podem també deduir que no excessivament, amb la probable excepció d'alguns pocs poemes de *El magre menjar* i de *Dades de la història civil d'un valencià*; aquest darrer, el llibre menys divulgat o conegut del seu autor en aquells anys, premiat a l'exili i editat a París en una edició molt restringida i pràcticament clandestina.

Siga com siga, en una època –els últims trenta anys del segle XX i els deu primers del segle XXI-, en què la poesia catalana -i la valenciana en particular- ha assolit una qualitat innegable, l'aportació literària de Lluís Alpera cal situar-la, en primer lloc, en la seua contribució ferma a l'alt nivell aconseguit per les nostres lletres i –també sense cap mena de dubte- en l'important paper que la seua obra va jugar en els difícils anys de la dècada dels seixanta.

Tant la dècada dels 50 com la dels 60 no es van caracteritzar al País Valencià per un conreu abundant de la poesia ni, en general, de la literatura en llengua catalana, si descomptem algunes brillants excepcions tant en la prosa com en la poesia: Maria Beneyto, Joan Valls o Enric Valor i, sobretot, Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés, que van inaugurar entre nosaltres el sentit de la modernitat i la incorporació a la literatura que es practicava a la resta d'Europa. Entre els escriptors més joves les petites narracions de Josep Iborra en *Paràboles i prou* semblaven una excepció ben interessant i en poesia *Les quatre estacions* (1958) de Josep Palàcios s'allunyaven de manera decidida del provincianisme que amb poquíssimes excepcions havia caracteritzat la literatura valenciana de la primera meitat del segle XX. En aquest panorama cal situar l'obra inicial de Lluís Alpera: *El magre menjar* fou publicat el 1963 i un any abans havia aparegut l'antologia *Poetes universitaris valencians*; quaranta-cinc anys des de la publicació del seu primer llibre de poemes fins a l'encara recent *El nou rapte d'Europa*, del 2008: gairebé podem assegurar que Alpera porta més de cinquanta anys dedicat a la poesia catalana i a la literatura en general, si pensem que *Temps sense llàgrimes* (1968) havia

D'esquerra a dreta, Jaume Pérez Montaner, Lluís Alpera i Marc Granell la nit de l'esmentat homenatge.

estat escrit entre el 1958 i el 1960.

La primera poesia de Lluís Alpera i la seua intensa activitat literària es fan ressò, com hem dit, de la situació social i política del seu temps, així com dels corrents estètics i ideològics predominants en aquells anys a Europa i a l'estat espanyol. Des d'aquella època la seua obra com a escriptor –en la qual cal incloure una àmplia i constant dedicació a la crítica literària, recollida en part en els quatre volums titulats *Sobre poetes valencians i altres escrits*– ha fet un recorregut llarg i fructífer.

Poesia en alguns moments pràcticament essencialista que sap conjugar, des d'una sòlida maduresa, vitalisme i desengany davant d'una Ítaca inassolible o necessàriament reduïda i domèstica, al nivell de les coses senzilles. Són altres temps, però la seua obra ha sabut reflectir les vibracions del llarg camí que va des de la idea de la lluita i l'exaltació cívica a la constatació del fracàs o del fracàs relatiu, si més no. La poesia de Lluís Alpera és testimoni lúcid d'aquesta evolució en la qual tots hem estat i estem immersos. En tant que poeta no en renuncia, i en la constatació de la derrota albira sempre la llum de l'esperança:

Oh capvespre sobre l'espill
de tenebres inajornables!
T'acull, viatger, l'estany
de l'amistat com petita pàtria inesperada.
Ella: alfàbega a l'estiu,
seductor xiprer que desafia
els fats adversos dels déus.
Ai, las, la vida; feia un instant no eres
més que un derrotat de la fortuna.
L'orient aguaita ja, cobejós, un altre lliurament.

Amb aquests versos tan bells, amb aquesta mirada profunda del poeta en *Els dons del pleniluni* (1990), voldria acabar aquesta brevíssima reflexió, necessàriament incompleta i parcial; però no vull deixar de referir-me abans als magnífics versos inicials d'aquest escrit, extrets de la segona de les *Elegies de Duino*, de Reiner Maria Rilke, segons la traducció de Manuel Balasch. Vaig aprofitar el darrer fragment d'aquests versos com a inici del meu darrer llibre, *Solatge*. Amb posteritat els vaig trobar més àmpliament reproduïts en un text d'Alain Badiou. No cal dir que estic d'acord amb ell quan afirma que la qüestió més important sobre el tema de la creació artística és, en

primer lloc, establir quina és la funció i el destí de l'art. I en aquest sentit, quina és la situació de la creació artística ací i ara, és a dir, en el lloc i en l'època que ens ha tocat viure. És precisament aquest "gest humà" el que crida l'atenció del filòsof francès, tot posant l'èmfasi en "l'amor i el comiat" com a mostra de l'ara i ací imprescindibles en tota creació artística.

La poesia de Lluís Alpera, com la de tots els bons creadors literaris, no n'ha estat una excepció en aquest sentit. Podríem dir, a més a més, que ha tractat d'accentuar en alguns moments aquell necessari "gest humà", de manera evident en molts dels seus versos o fins i tot de manera excessiva, com pot ser diran alguns. Un tema que, en tot cas, hauran de dilucidar els lectors o els crítics que de bona fe s'acosten a la seua poesia. La seua obra ha estat aquests dies visitada i recordada en diversos mitjans, a la premsa, a les pàgines del web de l'AELC i a d'altres mitjans de comunicació. Ara, en nom meu i pense que en el nom també de molts lectors i escriptors, vull agrair la seua llarga i esplèndida dedicació a la nostra poesia, a la literatura en general.